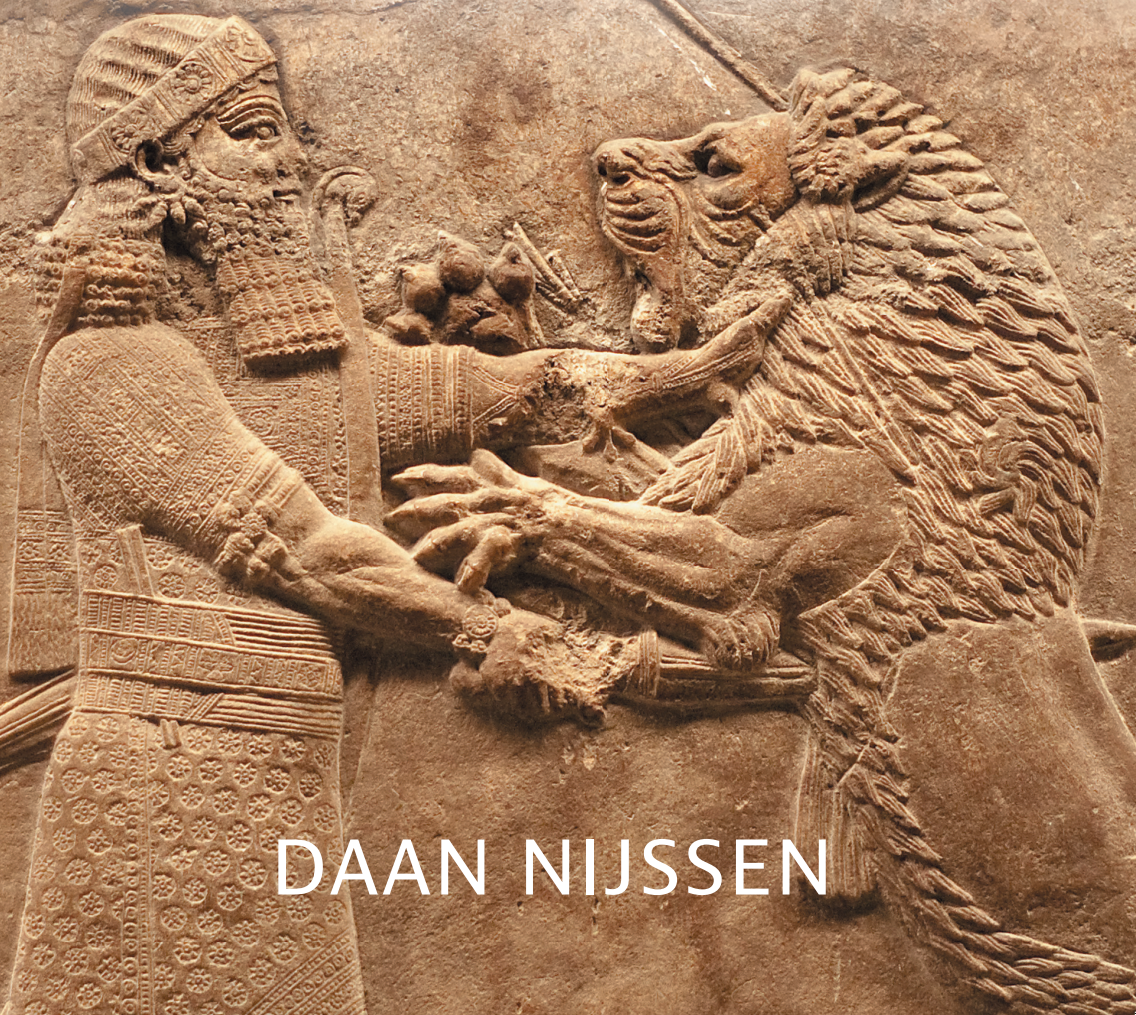


HET WERELDRIJK VAN HET TWEESTROMENLAND

De opkomst van Assyrië,
Babylonië en Perzië



DAAN NIJSSEN

DAAN NIJSSEN

HET WERELDRIJK
VAN HET
TWEESTROMENLAND

De opkomst van Assyrië,
Babylonië en Perzië



Uitgeverij Omniboek

DE TOORN VAN AŠŠUR

Assyrië heeft in de loop van zijn geschiedenis verschillende expansiegolven gekend, waarin oorlogskoningen zoals Šamši-Adad I, Tikulti-Ninurta I en Salmanassar III de vorsten van naburige stammen en stadstaten tijdelijk tribuutplichtig wisten te maken. Zolang de koning van Assyrië door middel van jaarlijkse veldtochten de druk op de ketel hield, bleven de vorsten trouw hun verplichte bijdrage betalen. Liet de koning van Assyrië echter een paar jaar zijn gezicht niet zien, dan begonnen ze zich weer als soevereine vorsten te gedragen. Ze betaalden hun tribuut niet meer, dreven handel met wie ze maar wilden en handelden tegen Assyrische belangen in als dat hun uitkwam. Wanneer de koning van Assyrië er niet in slaagde zijn bron van inkomsten in stand te houden, stortte het imperium weer ineen. Tot 745 wist geen enkele Assyrische koning gebieden buiten het kernland voor langere tijd te onderwerpen.

Begin achtste eeuw leek Assyrië opnieuw aan het einde van zo'n expansiegolf te zijn gekomen. De schatplichtige vorsten in de Levant en het Zagrosgebergte betaalden geen tribuut meer en ook in zijn kernland had de koning veel macht verloren. Bovendien had Assyrië nu in Urartu een geduchte rivaal gevonden. Misschien was de Urartese dreiging wel de reden dat Assyrië er ditmaal relatief snel weer bovenop kwam. In 745 riep een generaal genaamd Pulu zich onder de troonnaam Tiglath-Pileser III uit tot koning van Assyrië. Hij bracht Urartu een flinke nederlaag toe, veroverde meer gebieden dan enige andere Assyrische koning en voerde enkele belangrijke militaire en administratieve hervormingen door, die hem en zijn opvolgers in staat stelden de veroverde gebieden langer in bezit te houden. Hoe valt zijn succes te verklaren? Daarvoor moeten we ons verdiepen in de omstandigheden waaronder Tiglath-Pileser aan de macht is gekomen.

Een ambitieuze generaal

De voorspoed die Assyrië in de negende eeuw had gekend, leek begin achtste eeuw ten einde te zijn gekomen. Dit gaf voeding aan het idee dat de koning van Assyrië de gunst van de goden verloren had. In zo'n hachelijke situatie kan iets onbenulligs als een zonsverduistering al genoeg zijn om het land in een diepe crisis te storten. Die vond plaats op 15 juni 763 en leidde tot grote paniek onder de bevolking. Tussen 763 en 758 braken in verschillende steden in het Assyrische kernland opstanden uit, die de toenmalige koning Aššur-Dan III maar met moeite wist neer te slaan. Het leger raakte hierdoor zo uitgeput, dat Aššur-Dan in 757 en 756 niet in staat was op veldtocht te gaan.¹

Tijdens de onrust die in Assyrië was ontstaan, vormde koning Sarduri II van Urartu (r. 764-735) met een aantal Aramese en Neo-Hittitische stadstaten, die voorheen tribuutplichtig waren geweest aan Assyrië, een anti-Assyrische coalitie (zie kaart 3). De toenmalige koning Aššur-Nirari V probeerde deze coalitie in 754 bij de Aramese stadstaat Arpad te verslaan, maar de veldslag liep voor hem uit op een pijnlijke nederlaag.² Met deze overwinning had Urartu zijn positie als de dominante grootmacht in Syrië bekrachtigd. De nederlaag had een flinke deuk geslagen in het zelfvertrouwen van de Assyriërs. Dit blijkt wel uit het feit dat Aššur-Nirari tijdens zijn negen jaar durende regering slechts twee keer op veldtocht ging.³

De onvrede over de erbarmelijke toestand van Assyrië culmineerde in 746 in een opstand in de hoofdstad Kalhu.⁴ Over de toedracht van deze opstand is weinig bekend, maar gezien de historische context is het aannemelijk dat de steun voor deze opstand vooral uit de hoek van het leger kwam, waar grote onvrede heerste over het gebrek aan leiderschap van Aššur-Nirari.⁵ Een jaar later – in 745 – kwam generaal Pulu als overwinnaar uit deze opstand naar voren. Onder de troonnaam Tiglath-Pileser III (r. 745-727) besteeg hij de troon. Over de achtergrond van Pulu is weinig bekend. In één baksteeninscriptie beweert hij een zoon van Adad-Nirari III te zijn, maar hier hoeft niet veel geloof aan te worden gehecht.⁶ Het feit dat één baksteeninscriptie alle informatie is die we hebben over Pulu's achtergrond, doet vermoeden dat hij niet van koninklijke afkomst was, maar slechts een ambitieuze generaal.

Tiglath-Pileser nam zich voor om alle stammen en stadstaten die naar Urartu waren overgelopen opnieuw te onderwerpen, maar eerst voerde hij enkele ingrijpende hervormingen door die het Assyrische Rijk blijvend

zouden veranderen. Om te beginnen verhoogde hij het aantal provincies van 12 naar 25. Hierdoor moesten veel gouverneurs land inleveren. De nieuwe gouverneurs waren voornamelijk eunuchen, die geen nageslacht konden verwekken en dus geen rivaliserende dynastie konden stichten. Met deze herindeling verstevigde Tiglath-Pileser zijn greep op het kernland.⁷ Daarna hervormde hij het leger. Hij schafte de dienstplicht af en richtte een beroepsleger op, waarin ook vreemdelingen dienst konden nemen. Door enkel te werken met mensen die zich uit eigen beweging bij het leger hadden aangemeld en bereid en in staat waren het hele jaar door te vechten, verbeterde hij de kwaliteit van de Assyrische krijgsmacht aanzienlijk.⁸

Al in 745, zijn eerste regeringsjaar, organiseerde Tiglath-Pileser een bescheiden veldtocht naar het grensgebied van Assyrië en Babylonië, waar hij de plaatselijke Aramese stammen onderwierp.⁹ Dit moet waarschijnlijk worden gezien als een vriendendienst aan zijn buurman, koning Nabonasir van Babylonië (r. 747-734), die de Aramese stammen ook liever kwijt dan rijk was.¹⁰ Nabonasir was de meest bekwame Babylonische koning sinds tijden en een waardige tegenspeler van Tiglath-Pileser, dus die besloot hem voorlopig te vriend te houden.

In 744, zijn tweede regeringsjaar, organiseerde Tiglath-Pileser een veldtocht naar het Zagrosgebergte, om de koninkrijken Mannea en Ellipi weer tribuutplichtig te maken en de Nisaïse paarden van de Meden en de Perzen buit te maken. Al sinds de negende eeuw hadden Assyrische koningen geprobeerd zich te verzekeren van een voortdurende aanvoer van deze paarden. Voor het verwezenlijken van Tiglath-Pilesers militaire ambities was dit ook van groot belang. Bovendien wilde hij profiteren van de handel langs de Khorasanroute, een handelsroute die door het Zagrosgebergte naar Centraal-Azië voerde.¹¹ Tijdens deze veldtocht probeerde Tiglath-Pileser blijvend gezag over de regio te vestigen:

Ik stelde een van mijn eunuchen aan (als gouverneur) over Parsua en een van mijn andere eunuchen over Bit-Hamban. Zo bracht ik deze landen binnen de grenzen van Assyrië. Ik ontving de betaling van Dalta van Ellipi, de krijgsheren van Namri, (Bit)-Sangibūti, de Meden en alle (bewoners van de) oostelijke bergen: talloze paarden en op het juk afgerichte muilezels, kamelen, ossen, schapen en geiten. Toen Iranzu van Mannea bij mijn terugkeer hoorde over de heldendaden

van de god Aššur, mijn Heer – over wat ik keer op keer met alle krijgsheren uit de bergen had gedaan – werd hij overweldigd door vrees. Hij verscheen bij de stad Sumbi, [na]bij Assyrië, voor mij en kuste mijn voeten. Ik ontving paarden – wit, bont, Haršiaans, Har[...] – hun [...] samen met hun paardentuigen, [...] majestueuze stieren, [vetge]mes-te scha[pen ...] *RINAP I 35 (Iran Stele) – kolom 1, regels 9-20*

In deze inscriptie is te lezen dat Tiglath-Pileser na zijn overwinning eunuchen aanstelde als gouverneurs over Parsua (waar we de volksnaam ‘Perzen’ in kunnen herkennen) en Bit-Hamban, twee gebieden aan de westelijke voet van het Zagrosgebergte, waar de Khorasanroute vanuit de Mesopotamische Laagvlakte naar de Iraanse Hoogvlakte loopt. De gouverneur had de taak om bij de plaatselijke krijgsheren tribuut te innen en met een garnizoen de orde te bewaren. De twee belangrijkste krijgsheren in deze regio – Iranzu van Mannea en Dalta van Ellipi – brachten uit eigen beweging een audiëntiegeschenk bestaande uit vee en paarden naar Tiglath-Pileser. Zo verzekerden ze zich van goede diplomatieke banden met deze nieuwe opperkrijgsheer.

In zijn derde regeringsjaar (743) leidde Tiglath-Pileser een veldtocht naar de stad Arpad in Syrië. Arpad was de hoofdstad van Bit-Agusi, een Aramees vorstendom dat zich onder leiding van koning Matī’il bij de door Urartu geleide anti-Assyrische coalitie had aangesloten. Het was bij Arpad geweest dat Aššur-Nirari V in 754 een nederlaag had geleden tegen Sarduri II, dus deze veldtocht had voor de Assyriërs een belangrijke symbolische waarde. Om het belang van deze veldtocht nog eens te benadrukken, beschuldigt de auteur van de koningsinscriptie over deze veldtocht de koning van Bit-Agusi er ook nog eens van de initiatiefnemer van de anti-Assyrische coalitie te zijn:

In mijn derde regeringsjaar zette Matī’il, [de zoon van A]ttar-šumqa, aan tot een opstand tegen Assyrië en schond hij (zijn loyaliteitseed). [Hij stuurde] vijandige berichten over Assyrië [naar] de koningen die [...] naar de [...] van Hatti (Syrië) en [...] Urartu en veroorzaakte (daarmee) in al deze landen vijand[igheid] jegens Assyrië. Sarduri van Urartu, [Sulum]al van Me[lid] en Tarqularu van Gurgum [kwamen hem] te hulp. Kištan en Halpi, districten van Kummuhu, vertrouwden in [elkaars kracht en] maakten zich op voor de strijd. *RINAP I 35 (Iran Stele) kolom 1, regels 21-27*

Naar alle waarschijnlijkheid was echter niet Mati'il van Bit-Agusi, maar Sarduri van Urartu de intiatiefnemer van de anti-Assyrische coalitie. Door Mati'il als hoofdverantwoordelijke aan te wijzen, probeert de auteur de rol en de macht van Sarduri te verbloemen.

Na deze introductie beschrijft de auteur Tiglath-Pilezers overwinning op Sarduri:

Ik marcheerde over een afstand van zeven dubbeluren – dag en nacht. Ik gunde de troepen van Assyrië geen rust en gaf hun geen water te drinken. Ik sloeg ook geen kamp of bivak op voor mijn soldaten om (hen te doen bijkomen van) hun vermoeidheid. Ik streed [tegen] hen (de vijanden), versloeg hen en ontnam hen kamp en bivak. Zij vluchtten om [hun] levens te redden. Sarduri van Urartu reed in zijn [eentje weg op zijn mer]rie en ontsnapte in de nacht [...] die als een kruipend [...] in [...] distels en boksdooorns die [...] wegkroop en verdween. Zo keerde hij terug naar zijn land. *RINAP I 35 (Iran Stele) – kolom 1, regels 27-37*

Sarduri zag zich gedwongen zijn strijdwagen achter te laten en op de rug van een paard te vluchten; een grote vernedering voor een koning. Als we een andere inscriptie van Tiglath-Pileser mogen geloven, werden in deze veldslag 72.950 vijandelijke soldaten gevangengenomen of gedood.¹² Het leger van Urartu werd teruggedreven naar de hoofdstad Tushpa en kwam Arpad gedurende de drie jaar (743-740) dat de Assyriërs de stad belegerden niet meer te hulp.¹³ Voor de meeste vorsten in de regio was dit voldoende bewijs dat de goden Urartu hadden verlaten en Assyrië hadden begunstigd. Na de inname van Arpad werd de stad verwoest en de bevolking uitgemoord. Op die manier stelde Tiglath-Pileser een voorbeeld voor andere vorstendommen in de regio.

In de jaren na de verwoesting van Arpad werden de vorstendommen in Syrië stuk voor stuk onder Assyrisch gezag geplaatst. Wie jaarlijks tribuut betaalde behield zijn troon, maar wie dat weigerde werd met geweld afgezet en vervangen door een Assyrische gouverneur. Zo wilde Tiglath-Pileser voorkomen dat de Aramese en Neo-Hittitische stadstaten opnieuw zouden overlopen naar Urartu. In deze context begint de auteur voor het eerst te spreken over het uitbreiden van het 'land van Aššur':

(Al deze steden en landen) bracht ik binnen de grenzen van Assyrië. Ik vergrootte het territorium van Assyrië door (vreemde) landen te veroveren en voegde talloze mensen toe aan zijn bevolking. Als een herder geleidde ik hen voortdurend naar veilige weiden. Ik, Tiglath-Pileser, koning van Assyrië, die persoonlijk alle landen van oost tot west heeft veroverd en gouverneurs heeft aangesteld op plaatsen die de strijdswagens van de koningen, mijn voorouders, nooit hebben doorkruist. Ik marcheerde rond van de Grote Zee van de Zonsopkomst (de Perzische Golf), naar de steden Rēši-šūri en Byblos aan de kust van de Grote Zee van de Zonsondergang (de Middellandse Zee), en oefende gezag uit over de (vier) werelddranden. *RINAP I 35 (Iran Stele) – kolom 2, regels 15-24*

De formulering ‘binnen de grenzen van Assyrië brengen’ is opmerkelijk. Voorheen maakten de Assyriërs namelijk onderscheid tussen het ‘land van Aššur’ – het Assyrische kernland dat bestuurd werd door gouverneurs – en landen die het ‘juk van Aššur’ droegen door tribuut te betalen aan Assyrië.¹⁴ Landen die het ‘juk van Aššur’ droegen, behielden hun eigen koningen en over deze landen werden doorgaans geen gouverneurs aangesteld. Dat dit nu wel gebeurde, wijst op een ingrijpende verandering in beleid. Blijkbaar wilde Tiglath-Pileser ook deze gebieden tot ‘land van Aššur’ maken.

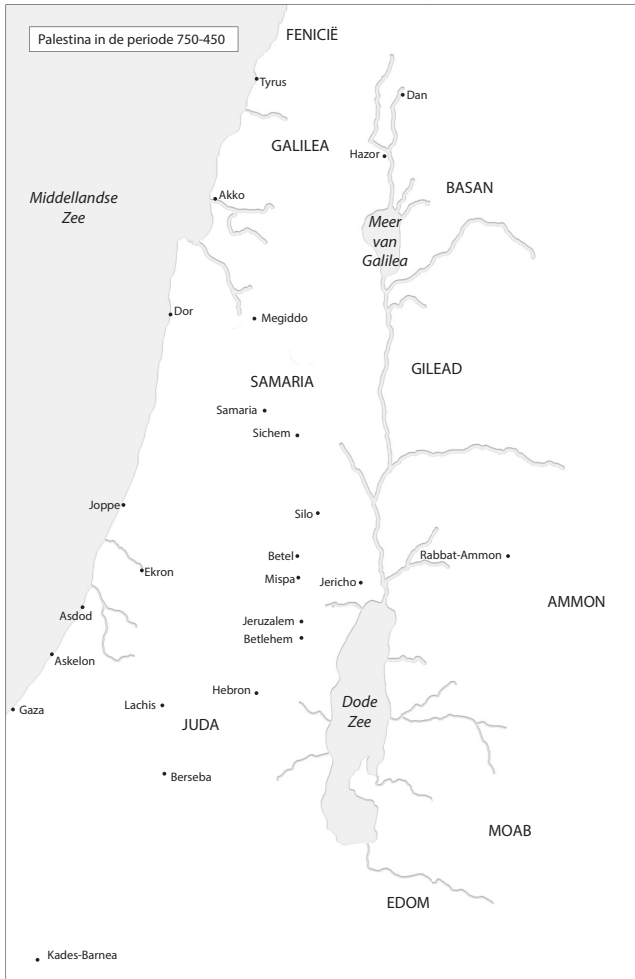
De koningen van Hatti (Syrië) – de Arameeërs aan de kust van de Zee van de Zonsopkomst (de Middellandse Zee), Qedar, de Arabieren, Kuštašpi van Kummuhu, Resin van Damascus, Menachem van Samaria, Tuba’il van Tyrus, Sibitti-Ba’al van Byblos, Urik(ki) van Que, Sulumal van Melid, Uassurme van Tabal, Ušhitti van Tuna, Urballa van Tuhana, Tuhamme van Ištundi, Urimmi van Hubišna, Dadilu van Kaska, Piširis van Karkemis, Pannamû van [Sa]jma’al, Tarhulara van [Gur]gum en Zabibe, koningin van de Arabieren – legde ik tribuut op en een betaling van zilver, goud, tin, ijzer, olifantshuiden, ivoor, blauwpuurperen en roodpuurperen gewaden, meerkleurige linnen gewaden en mannelijke en vrouwelijke dromedarissen. Iranzu van Mannea, Dalta van Ellipi en de krijgsheren van Namri, (Bīt)-Sangibūti en alle (bewoners van de) oostelijke bergen (het Zagrosgebergte) legde ik (een tribuut op van) paarden, muilezels, kamelen, ossen, schapen en geiten, die ik jaarlijks in Assyrië ontvang. *RINAP I 35 (Iran Stele) – kolom 3, regels 1-30*

Ziehier een mooi overzicht van de gebieden die onder Assyrisch gezag vielen en de goederen die Tiglath-Pileser als tribuut ontving. In het westen strekte zijn imperium zich uit tot aan de havensteden langs de Middellandse Zee, in het oosten tot aan de vorstendommen langs de Khorasan-route, in het noorden tot diep in de bergen van Anatolië en in het zuiden tot aan de karavaansteden van Arabië. De belangrijkste handelsroutes van het Nabije Oosten waren nu in handen van één man, waardoor de langeafstandshandel opbloede en verschillende culturen met elkaar in aanraking kwamen. Het ideaal van een wereldomvattend koningschap, dat 1500 jaar lang in het Nabije Oosten had voortgeleefd, leek eindelijk werkelijkheid te zijn geworden. Uiteraard stuitte Tiglath-Pilesers streven naar wereldheerschappij op weerstand onder andere volken. Een interessant voorbeeld van een vroege reactie op de Assyrische expansie is te vinden in het Bijbelboek Jesaja.

O Aššur, gesel van mijn toorn!

De opkomst van Assyrië ging aan de Bijbelse koninkrijken Juda en Israel niet onopgemerkt voorbij. In een paar jaar tijd waren de Aramese en Neo-Hittitische vorstendommen in Syrië stuk voor stuk opgedoekt of tribuutplichtig gemaakt. Vriend en vijand waren het erover eens dat Tiglath-Pileser dit niet zonder goddelijke steun had kunnen doen en dat de overwonnen vorstendommen door hun beschermgoden verlaten waren. Het idee dat Tiglath-Pileser goddelijke steun genoot, was voor de overgebleven vorsten in de Levant voldoende reden om hem als hun meerdere te erkennen. In 738 betaalden vrijwel alle koningen van de Levant, onder wie koning Resin van Aram en koning Menachem van Israëel, tribuut aan Tiglath-Pileser.¹⁵ Hierdoor kon de Assyrische koning in 734 doorstoten naar de Filistijnse havenstad Gaza, waar hij een handelspost stichtte om de handel met Arabië, Egypte en Griekenland te bevorderen.¹⁶

Nu de vorsten van de Levant tribuut moesten betalen aan Assyrië, groeide de onvrede onder de bevolking. Volgens het Bijbelboek 2 Koningen moesten alle vermogende Israëlieten van koning Menachem 50 sjekel (550 gram) zilver afdragen om het tribuut aan Assyrië te kunnen opbrengen.¹⁷ Menachem zal zich hiermee niet geliefd hebben gemaakt. Al in 736 werd Menachems zoon Pekachja dan ook van de troon gestoten door de anti-Assyrische kandidaat Pekach. Intussen hadden ook de koningen Resin van Aram, Hiram van Tyrus en Mitinti van Askelon zich tegen As-



syrië gekeerd. Toen Tiglath-Pileser in 734 optrok tegen Gaza, sloten deze vorsten een coalitie om hem te dwarsbomen.

Koning Resin van Aram vroeg ook aan koning Achaz van Juda om zich aan te sluiten bij de anti-Assyrische coalitie, maar deze weigerde. Daarop vielen Resin en Pekach in 734 gezamenlijk Juda binnen om een anti-Assyrische kandidaat aan de macht te brengen:

7.1) In de tijd dat Achaz, de zoon van Jotam, de zoon van Uzzia, regeerde over Juda, trok koning Resin van Aram samen met koning Pekach van Israëel, de zoon van Remaljahu, op tegen Jeruzalem. Hij belegerde de stad, maar slaagde er niet in haar in te nemen. 2) Toen

het koningshuis van David het bericht kreeg dat Aram en Efraïm (Israël) de krachten gebundeld hadden, sloeg de koning en het volk de schrik om het hart, en zij beefden als bomen in de storm. *Jesaja*

Angstig vroeg koning Achaz zijn hofprofeet Jesaja om raad. Deze antwoordde hem als volgt:

7.4) (...) ‘Houd het hoofd koel, laat u geen schrik aanjagen door die twee smeulende stukken hout, Resin van Aram en de zoon van Remaljahu (Pekach), hoe hoog hun woede ook oplaait. 5) Aram mag dan kwaad tegen u in de zin hebben, net als Efraïm met die zoon van Remaljahu, en zeggen: 6) “Laten we tegen Juda ten strijde trekken, het verscheuren en overmeesteren, en dan stellen we de zoon van Tabeal aan als koning.” – 7) maar dit zegt God, de Heer: Het zal niet gebeuren, het zal niet zo gaan. 8) Immers, het hoofd van Aram is Damascus, en het hoofd van Damascus is die Resin. – Nog 65 jaar en het volk van Efraïm bestaat niet meer. – 9) Het hoofd van Efraïm is Samaria, en het hoofd van Samaria is die zoon van Remaljahu. Alleen als jullie vertrouwen hebben, houden jullie stand.’ *Jesaja*

Jesaja moedigde Achaz aan om te volharden in zijn keuze om buiten de anti-Assyrische coalitie te blijven. Waarschijnlijk zag hij in dat Tiglath-Pileser met gemak Aram en Israël zou verslaan en dat Achaz van die twee niets te vrezen had. Wel waarschuwde hij dat Achaz geen bondgenootschap moest aangaan met Assyrië, maar enkel moest vertrouwen op de Heer, de beschermgod van Juda.

Achaz sloeg het advies van Jesaja echter in de wind. Hij onderwierp zich aan Tiglath-Pileser en betaalde hem tribuut, in de hoop dat hij hem te hulp zou komen in zijn strijd tegen Aram en Israël.¹⁸ Tiglath-Pileser greep deze mogelijkheid om zijn gezag uit te breiden met beide handen aan en verzamelde zijn troepen voor een strafexpeditie. Nu duidelijk werd dat Tiglath-Pileser spoedig zou optrekken tegen Aram en Israël, voegde Jesaja de volgende woorden toe aan zijn voorspelling:

7.14) (...) de jonge vrouw is zwanger, zij zal spoedig een zoon baren en hem Immanuël (God met ons) noemen. 15) Boter en honing zal hij eten, totdat hij in staat is om het kwade te verwerpen en het goede te

kiezen. 16) Want voordat de jongen in staat is om het kwade te verwerpen en het goede te kiezen, zal het land van de beide koningen die u zo veel angst inboezemen, ontvolkt zijn. *Jesaja*

Vers 14 wordt door christenen geïnterpreteerd als een vooruitwijzing naar de onbevleete ontvangenis van de maagd Maria, maar in zijn historische context krijgt dit vers een heel andere betekenis. Namelijk dat de koninkrijken Aram en Israël binnen enkele jaren – nog voordat een nog jonge vrouw een zoon kan baren en die zoon oud genoeg zal zijn om het kwade te verwerpen en het goede te kiezen – verwoest zullen worden. Verderop in het Bijbelboek Jesaja doet de profeet een soortgelijke voorspelling:

8.3) Ik had gemeenschap met de profetes; zij werd zwanger en baarde een zoon. De Heer zei tegen mij: ‘Geef hem de naam “Haastige roof, spoedige buit”. 4) Want nog voordat de jongen vader en moeder kan zeggen, zullen de rijkdommen van Damascus en de schatten van Samaria door de koning van Assyrië worden buitgemaakt.’ *Jesaja*

Vervolgens draagt Jesaja de woorden van de Heer over met betrekking tot de aanstaande Assyrische invasie:

8.6) Omdat dit volk geen vertrouwen meer heeft in het kabbelen-de water van Siloach en zijn geluk zoekt bij Resin en de zoon van Remaljahu, 7) zal de Heer de koning van Assyrië en zijn geweldige legermacht over hen uitstorten als de grote massa’s van de Eufraat: ze zullen buiten hun oevers treden en over alles heen stromen. 8) Ze zullen Juda binnendringen en het overspoelen, zodat het water ieder tot de lippen stijgt. Ze zullen je land over de volle breedte overvleugelen, Immanuël. 9) Roep op tot de strijd, volken, beef van angst. Luister, volken van de verste hoeken van de aarde. Gord je wapens aan en beef van angst, ja, gord je wapens aan en beef van angst. 10) Smeed een plan – het zal verijdeld worden; sluit een verbond – het zal nergens toe leiden. Want God is met ons. *Jesaja*

Jesaja’s beschrijving van de Assyrische invasie is zeker niet overdreven. Tussen 734 en 732 trok Tiglath-Pileser op tegen Aram en Israël en maakte hij elke stad die hij tegenkwam met de grond gelijk.¹⁹ Damascus werd verwoest en Resin werd ter dood gebracht. Het koninkrijk Israël verloor de

gebieden Galilea en Gilead aan Assyrië, evenals de havenstad Dor, waardoor enkel het gebied rondom de hoofdstad Samaria overbleef. Om de Assyrische opmars te stuiten, besloot de Israëlitische generaal Hosea om koning Pekach van de troon te stoten en zichzelf tot koning uit te roepen. Bij zijn aantreden betaalde Hosea een zwaar tribuut aan Tiglath-Pileser, die daarop besloot Samaria te sparen en Hosea als koning van Israël te erkennen.²⁰ Israël was voorlopig gered.

Het optreden van het Assyrische leger in Aram en Israël maakte grote indruk op de Judeeërs. Twee koninkrijken die eeuwenlang geduchte rivalen waren geweest van Juda, waren in drie jaar tijd bijna helemaal verwoest. Tegen het Assyrische leger kon niemand op en dat beangstigde ook veel Judeeërs, ook al was Assyrië nu hun bondgenoot. Velen vroegen zich daarom af hoe ze deze ontwikkeling moesten duiden. Dat Tiglath-Pileser goddelijke steun genoot was wel duidelijk, maar juist dat gegeven riep weer andere vragen op. Was Aššur – de beschermgod van Assyrië – nu sterker gebleken dan de Heer, of had de Heer zich tegen zijn volk gekeerd? Steunde de Heer de koning van Assyrië omdat Hij hem gunstig gezind was, of was de koning van Assyrië slechts een stok waarmee de Heer zijn volk sloeg? Jesaja had hierop een duidelijke visie:

10.5) Wee Assyrië, gesel van mijn toorn, stok waarmee ik in mijn woede sla. 6) Je koning stuur ik naar een goddeloos volk, ik stuur hem af op het volk dat mij tergde, om te plunderen en te roven en buit te behalen, en hen te vertrappen als vuil op straat. 7) Maar zo heeft hij (de koning van Assyrië) dat niet bedoeld, hij heeft iets anders in de zin, hij streeft naar de ondergang van talloze volken. 8) Hij zegt: ‘Zijn mijn aanvoerders niet machtig als koningen? 9) Is het Kalno niet vergaan als Karkemis? En Hamat als Arpad? Samaria als Damascus? 10) Ik heb de hand gelegd op koninkrijken vol afgoden, rijker aan beelden dan Jeruzalem en Samaria. 11) Samaria met zijn afgoden heb ik vernietigd, zou ik niet hetzelfde kunnen doen met Jeruzalem en zijn gruwelijke beelden?’

12) Maar zodra de Heer heeft afgerekend met de Sion en zich op Jeruzalem gewroken heeft, zal hij de koning van Assyrië straffen om zijn hoogmoedige houding en trotse blik. 13) Want deze beweerde: ‘Op eigen kracht heb ik dit gedaan, in mijn grote wijsheid – want ik ben wijs!

DE FASCINERENDE GESCHIEDENIS VAN DRIE VERDWENEN BESCHAVINGEN

In 480 v.Chr. bracht de Perzische grootkoning Xerxes honderd-duizenden soldaten vanuit heel het Midden-Oosten bijeen voor zijn invasie van Griekenland. Een knap staaltje machtsvertoon dat diepe indruk maakte op de Grieken. De fascinerende vraag blijft: hoe kon één man zo veel mensen uit zo veel verschillende landen ertoe bewegen duizenden kilometers af te leggen en hun leven voor hem in de waagschaal te stellen? Het wereldrijk waarover Xerxes regeerde was het resultaat van een ontwikkeling die bijna driehonderd jaar in beslag nam. Tussen grofweg 750 en 450 v.Chr. werden de koninkrijken, stadstaten en stammen in het Midden-Oosten tot een politieke eenheid gesmeed onder leiding van één grootkoning. Deze politieke eenheid werd in eerste instantie geleid door Assyrië, vervolgens door Babylonië en tot slot door Perzië. Op zijn hoogtepunt strekte het rijk zich uit van de Nijl tot aan de Indus en van de Donau tot aan de Syr Darya. In dit boek legt Daan Nijssen aan de hand van bronteksten, illustraties en kaarten uit hoe dit enorme en diverse gebied in zo'n korte tijd onder het gezag van één heerser kwam te staan.

Daan Nijssen (1989) studeerde Oudheidstudies aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, waar hij zich specialiseerde in de geschiedenis van het Oude Nabije Oosten. Hij publiceerde onder meer in *Ancient History Magazine* en op Sargasso.nl.



Uitgeverij Omniboek

WWW.OMNIBOEK.NL

NUR 683
ISBN 978 94 0191 656 1



9 789401 916561